

ZASADY TWORZENIA POLSKIEGO NAZEWNICTWA LEKÓW

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego opracował w 1989 roku zasady mianowania leków. Zostały one po raz pierwszy opublikowane w Biuletynie Leków (nr 1–2, 1989). Inicjatywa Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego wynikała z potrzeby ujednoczenia nazw leków, w sytuacji prawie całkowitej dowolności i braku jasnych zasad. Ta sytuacja powodowała olbrzymie zamieszanie i utrwalanie różnego rodzaju „potworków” językowych. Przedstawione Państwu zasady polskiego mianownictwa nazw leków są kolejną próbą zaprowadzenia porządku w tej ważnej kwestii. Szczególnie pożyteczne powinny być zasady ogólne dotyczące fonetyzowania rdzenia nazwy i tworzenia polskich końcówek. Mam nadzieję, że wytyczne Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego przyczynią się do ujednoczenia nazewnictwa oraz zwiększenia przejrzystości wymiany informacji na temat leków. Piszę te słowa jako sekretarz zespołu, który pod kierunkiem dr Józefa Meszarosa opracował Zasady pod koniec lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku.

Powyższe wytyczne zostaną przedstawione na kolejnych stronach pisma wraz z podaniem prawidłowego nazewnictwa zarejestrowanych w naszym kraju leków psychotropowych, z których wiele zostało wprowadzonych w ostatnich dwóch dekadach.

Prof. dr Adam Płaźnik

POLSKIE MIANOWNICTWO FARMAKOLOGICZNE

NAZWY LEKÓW

Przedstawione mianownictwo nazw leków, stworzone przez Komisję Nazewnictwa PTFarm i zatwierdzone przez Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego 19.03.1993 r. opiera się na kilku podstawowych założeniach:

1. Nazwa w transkrypcji polskiej musi możliwie wiernie oddawać brzmienie oryginalne, a jednocześnie powinna być łatwa w posługiwaniu się i odmianie.
2. Zasady tworzenia nazw polskich muszą być przejrzyste i jednoznaczne. Pojawiające się wciąż nowe nazwy leków powodują, że stworzenie słownika jako podstawy nazewnictwa nie spełni zadania. Zasady tworzenia polskich nazw muszą umożliwiać użytkownikom stworzenie prawidłowej nazwy polskiej z każdej nowo powstającej nazwy międzynarodowej. Ewentualny słownik może mieć wyłącznie znaczenie pomocnicze.
3. Nazwy w brzmieniu polskim, spełniając wymienione powyżej cele, nie powinny być rażące, a w każdym razie zgodne z zasadami polskiej ortografii.

Spełnienie wszystkich tych wymagań i jednocześnie zaspokojenie przyzwyczajzeń polskiego środowiska medycznego (a nawet tylko samych farmakologów) jest praktycznie niemożliwe, ponieważ dotychczasowa praktyka spolszczania nazw była niejednolita i opierała się na zupełnie dowolnych praktykach wydawnictw i redakcji; przykładem może być pojawiający się stale glutetymid/glutetimid. Często jedyną zasadą było wyłącznie automatyczne zmienianie zgłosek ti, ri, si, ci itd. Na ty, ry, sy, cy, dokonywane zresztą bez żadnego uzasadnienia (p. niżej). Jesteśmy więc przyzwyczajeni do nazw spolszczanych w różny i dowolny sposób i stworzenie jednolitych zasad, które uwzględniłyby te przyzwyczajenia nie jest możliwe.

Poszukując kompromisowego rozwiązania kierowano się między innymi następującymi zasadami:

1. Słownik ortograficzny Szymczaka (rozdz. XV, Nazwy, imiona i nazwiska polskie i przyswojone) nie precyzuje żadnych obowiązujących zasad spolszczania obcych wyrazów. Co więcej, sposób spolszczania zależy wyłącznie od drogi, którą wyraz dotarł do Polski: wyrazy zapożyczone drogą pisemną „mają u nas pisownię identyczną lub zbliżoną do oryginalnej”, w przeciwieństwie do zapożyczonych drogą ustną, które „mają wymowę zbliżoną do oryginalnej, natomiast pisownię – zupełnie różną”. Dopuszcza się nawet zachowanie całkowicie oryginalnej pisowni (jak w nazwach samochodów, np. chevrolet, chevroleta i citroen, citroena a nie cytroen i szewrolet).
2. WHO proponuje, aby nazwy leków w językach narodowych były fonetyzowane (a nie unarodowiane).
3. Nazwy wielu leków przypominają nazwy chemiczne, lecz de facto chemicznymi nie są. Mają jedynie zapożyczone pewne układy literowe z mianownictwa chemicznego. Istnieje ostatnio tendencja, aby nazwa – przy zachowaniu brzmienia zbliżonego do chemicznego – nie sugerowała, że jest nazwą chemiczną, np. „oxy” zamieniane jest na „oxi”, „ethyl” na „etil” itp.

Zgodnie z tym stworzono polskie nazewnictwo leków, oparte na następujących zasadach:

1. Rdzeń nazwy ulega sfonetyzowaniu wg zasad podanych poniżej, ale nie spolszczeniu, tak aby utrzymać brzmienie najbardziej zbliżone do oryginalnego.
2. Nazwa – jeśli to potrzebne – otrzymuje polską końcówkę, w większości przypadków o brzmieniu tradycyjnym, umożliwiającą łatwą odmianę.
3. Zasady fonetyzacji i tworzenia końcówek są jednoznaczne, aby uniknąć wielokrotnych, różnobrzmiących terminów. Poniżej podano szczegółowe zasady tworzenia nazw.

Z pewnością niektóre nazwy będą w pierwszej chwili zaskakujące, a inne mogą początkowo wywoływać sprzeciw. Każda próba ujednoczenia nazewnictwa, mającego dotychczas charakter dowolny, powoduje protesty. Wprowadzenie nazwy „pyralgina” oburzy zwolenników „piralginy” i odwrotnie. Oburzenie nie trwa długo, a do nowych nazw na ogół łatwo się przyzwyczaić, jeśli są konsekwentnie stosowane.

ZASADY POLSKIEGO MIANOWNICTWA NAZW LEKÓW

Polskie mianownictwo obejmuje wyłącznie nazwy międzynarodowe. Nazwy handlowe nie ulegają formalnemu spolszczeniu ani fonetyzacji; gdy występują w piśmiennictwie naukowym powinny być umieszczane w nawiasie obok nazwy międzynarodowej. Niniejsza zasada nie dotyczy tekstów potocznych, nie będących sensu stricto tekstami naukowymi.

Dostosowanie nazw międzynarodowych do polskiej terminologii farmakologicznej polega na ich fonetyzowaniu, lecz nie spolszczaniu, oraz – jeśli to niezbędne – utworzeniu polskiej końcówki, ułatwiającej odmianę nazwy, według podanych poniżej zasad. Fonetyzacja nie powinna prowadzić do zmiany brzmienia rdzenia nazwy.

Zasady te nie dotyczą nazw, będących terminami sensu stricto wg innych mianownictw, zwłaszcza chemicznego lub fizjologicznego. Niezależnie od zwyczaju i tradycji wprowadza się na przykład nazwę „gentamicyna”, nie „gentamycyna” z uwagi na to, że nazwę tę ustala międzynarodowe mianownictwo antybiotyków, końcówkę „mycyna” rezerwuje dla antybiotyków produkowanych przez *Streptomyces*. Utrzymuje się również nazwę „acetylocholina”, choć nazwa międzynarodowa brzmi „acetylcholine” termin „acetylocholina” znajduje się jednak w innych, już istniejących polskich mianownictwach naukowych. Wyjątkowo dopuszczone zostały odstępstwa od zasad terminologii, jeśli nazwa ma długoletnią tradycję (np. kofeina, mimo że według zasad powinna być „kaffeina”).

ZASADY SZCZEGÓŁOWE**1. Zasady fonetyzowania rdzenia nazwy**

-ae- = -e-	zgodnie z ogólnymi zasadami i nie przechodzi w -cy-, np. „cimetydyna”, nie cymetydyna i cinoksacyna, nie: cynoksacyna.
-c- = c- lub -k-	
-ci- = -ci-	
-di- = -di-	i nie przechodzi w -dy- ani w -dwi-. Np. chlormadinon, nie: chlormadynon i dipirydamol, nie: dypirydamol ani dwupirydamol.
-e- nieme zanika	i nie przechodzi w -gwa- np. guanoksan, nie: gwanoksan
-qua- = -qua-	i sulfaguanidyna, nie: sulfagwanidyna
-h- nieme zanika	zależnie od brzmienia.
-hi- = -hi- lub -hy-	Np. hialuronidaza, nie: hyaluronidaza i hioscyna, nie hyoscyna, ale hydrokodon, nie hydrokodon i hipoksantyna, nie hypoksantyna.
-i- = -i-	i nie w -j-, np. kwas iokarmowy, nie: jokarmowy,
-iod- = -jod-	np. jodamid, nie: iodamid
-ou- = -u-	z zastrzeżeniem następnego punktu.
-ph- = -f-	nie przechodzi w -pi-; np. pyrantel, nie: pirantel. -pyri- jako wyjątek
-py- = -py-	przechodzi w -piry- np. pirydoksyna, nie: pyridoksyna
-qu- = -kw-	z zastrzeżeniem następnego punktu.
-quin- = -chin-	Np. Chlorchinaldol, nie: chlorkwinaldol i chinina, nie: kwinina.
-qu- = -kw-	Np. metakwalon
-ri- = -ri-	Nie przechodzi w -ry-. Np. trimetadion, nie: trymetadion i trimetoprim, nie: „trymetoprym”.
-s- = -s- lub -z-	Zależnie od brzmienia. Np. rezerpina, nie: reserpina, ale deserpidyna, nie: dezerpidyna. S zawsze przechodzi w z w kombinacjach -iso-, -meso- itp., np. izoproterenol, nie: isoproterenol i oksyfenizatyna, nie: oksyfenisatyna.
-si- = -si	i nie przechodzi w -sy-, no. Sitosterol, nie: sytosterol i cyna, nie: sysomycyna.
-ti- = -ti-	i nie przechodzi w -ty-. Np. tikrynafen, nie: tykrynafen i metisazon, nie: metysazon.
-tri- = -tri-	nie -try- ani -trój-. Np. triheksyfenidyl, nie tryheksyfenidyl ani trójheksyfenidyl.
-x- = -ksy	z zastrzeżeniem następnych 2 punktów.
-xi- = -xi-	w kombinacjach -axi-, -exi-, -ixi-, -uxi-, -yxi-.
-ksy-	w kombinacji -oxi-, np. amoksycylina, nie: amoxicylina, ale maxirapid, nie maksyrapid.
-xs- = -xs-	np. izoxsupryna, nie: isokssupryna.

-y- = -i-	w kombinacjach -fy-, -gy-, ky-, -ly-, i -phy-. Np. lindiol, nie lyndiol, i glikobiarsol, nie: glykobiarsol.
-ya-	przechodzi w -cyja- w kombinacjach -cyjan- lub w nazwach tradycyjnych. Np. cyjankobalamina i hioscyjamina.
-zi- = -zi-	i nie przechodzi w -zy-. Np. mazindol, nie mazyndol.

Nie ulegają spolszczeniu fragmenty nazw, naśladujące mianownictwo chemiczne, nie stanowiące faktycznie nazwy chemicznej; natomiast prawdziwe nazwy chemiczne pozostają zgodne z mianownictwem chemicznym. Np. bromizował, nie bromoizował (ponieważ nie jest to bromowany izował) i chlorpropamid (ponieważ nie jest to chlorowany propamid). Natomiast chlorofenyloalanina, nie chlorfenylalanina, ponieważ jest to nazwa chemiczna, a także dimetylosulfotlenek, nie: dimetylsulfoksyd.

Nie ulegają skróceniu formy, zawierające w rdzeniu podwójną literę. Np. oksyferriskorbon, nie oksyferiskorbon.

Jeśli lek występuje w postaci kationu, jego nazwa występuje w formie rzeczownikowej. Np. siarczan streptomycyny, nie: streptomycynowy.

Końcówka „ate” może przybrać postać charakterystyczną dla anionu („an”), tylko jeśli rzeczywiście oznacza kation, oraz jeśli nazwa jest sensu stricto nazwą chemiczną, np. salicylan, askorbinian, barbituran. Z drugiej strony, „sodium fusidate” otrzymuje nazwę „sól sodowa kwasu fusydowego” zaś nazwa „fuside” przekształca się w „kwas fusydowy”, a „clavulanate” w „kwas klawulanowy”. Nie dopuszcza się nazw typu „sulfadiazyna sodowa”. Natomiast sukralfat, nie: sukralfan, ponieważ nie jest to nazwa chemiczna.

2. Zasady tworzenia polskich końcówek

Polskie końcówki tworzone są dla umożliwienia wygodnej odmiany nazwy, a także jeśli określone zasady mają charakter wieloletniej tradycji. W szczególności:

-ine- -in- = -ina- lub -yna	W skojarzeniach -cine, -dine, -rine, -sine, -tine, -xine, -zine przybierają formę -yna.
-cillin, -cilline	odpowiednio -cylina (np. penicylina).
-dillin, -dilline	-dylina (np. fendylina), -tylina (np. maprotylina itp.
-rillin, -rilline	
-sillin, -silline	
tillin, -tilline	
-phyllin, -phylline	odpowiednio - ilina, np. teofilina.
-fyllin, -fylline	itp. Pargilina, itp.
-cidin, -cidine	odpowiednio: -cydyna, - dydyna.
-didin, -didine	-rydyna, -sydyna, -tydyna,
-ridin, -ridine,	np. gramicydyna, fefalorydyna itp.
-sidin, -sidine	
-tidin, -tidine	
-ene, -en	-en, np. sulfalen
-one, -on	-on, np. prednizon. Końcówka -isone może przechodzić w -yzon, np. kortyzon
-ide, -id	Pozostaje jako -id, np. propanidid, nie propanidyd. Wyjątek stanowią końcówki -pyride i -oside, przechodzące w -piryd i -ozyd. Np. sulpiryd, lanatozyd
-ole, -ol	-ol, np. propranolol
-ole, -il	-il. Np. buflomedil, nie bulfomedyl
-xim	pozostaje jako -xim, z zastrzeżeniem następnego punktu. Np. cefotaxim, nie: cefotaksym, ale cefuroksym, nie: cefuroxim.
-oxim	-oksym (p. wyżej)
-ate	pozostaje jako -at, nie -an, jeśli nie jest sensu stricto nazwą kationu. Np. sukralfat, metotreksat, difenoksydat.
-nium	Nazwa jest nieodmienna, końcówka nie ulega zmianie. Np. benzalkonium

Odpowiedniki nazw międzynarodowych leków psychotropowych (w porządku alfabetycznym) zarejestrowanych w Polsce

nazwa polska	nazwa międzynarodowa
akamprozat	acamprostate
alprazolam	alprazolam
amantadyna	amantadine
amisulprid	amisulpride
amitryptylina	amitriptyline hydrochloride
aripiprazol	aripiprazole
benzamidy	benzamides
benzodiazepiny	benzodiazepines
biperiden	biperiden
bromazepam	bromazepam
bromokryptyna	bromocriptine
bupropion	bupropion
buprenorfina	buprenorphine
butyrofenony	butyrophenones
buspiron	buspiron hydrochloride
chlordiazepoksyd	chlordiazepoxide
chlorpromazyna	chlorpromazine hydrochloride
chlorprotiksen	chlorprothixene
cinaryzyna	cinnarizine
citalopram	citalopram
depamid	valpromide
dezipramina	desipramine
diazepam	diazepam
dibenzepina	dibenzepine
dihydroergotamina	dihydroergotamine mesylate
doksepina	doxepin
donepezil	donepezil
estazolam	estazolam
etosuksymid	ethosuximide
etybenzatropina	etybenzatropine
fenobarbital	phenobarbital
fenotiazyny	phenothiazines
fentyoina	phenytoin
flufenazyna	fluphenazine dihydrochloride
flunaryzyna	flunarizine hydrochloride
flunitrazepam	flunitrazepam
fluoksetyna	fluoxetine
flupentiksol	flupenthixol
fluwoksamina	fluvoxamine maleate
gabapentyna	gabapentin
galantamina	galantamine hydrobromide
haloperidol	haloperidol
hiperycyna	hypericum extract
hydroksyzyna	hydroxyzine hydrochloride
imipramina	imipramine
karbamazepina	carbamazepine
klobazam	clobazam
klometiazol	clomethiazole edisylate
klomipramina	clomipramine hydrochloride
klonazepam	clonazepam
klopiksol	zuclopenthixol
klorazepat	clorazepate dipotassium

klozapina	clozapine
kwas walproinowy	valproic acid
kwetiapina	quetiapine
lamotrygina	lamotrygine
lewodopa	levodopa
lewomepromazyna	levomepromazine
lit	lithium carbonate
lorazepam	lorazepam
lormetazepam	lormetazepam
maprotylina	maprotiline
medazepam	medazepam
melatonina	melatonin
memantyna	memantine
mianseryna	mianserin hydrochloride
midazolam	midazolam maleate
milnacipran	milnacipran
mirtazapina	mirtazapine
moklobemid	moclobemide
nalokson	naloxone
nicergolina	nicergoline
nitrazepam	nitrazepam
nootropil	nootropil
oksazepam	oxazepam
olanzapina	olanzapine
opipramol	opipramol hydrochloride
parkopan	parcopan
paroksetyna	paroxetine
perazyna	perazine dimaleate
perfenazyna	perphenazine
piracetam	piracetam
pramipeksol	pramipexole
pridinol	pridinol
primidon	primidone
promazyna	promazine
prometazyna	promethazine
reboksetyna	reboxetine
risperidon	risperidone
riwastygmina	rivastigmine
selegilina	selegiline hydrochloride
sertralina	sertraline
sulpiryd	sulpiride
takryna	tacrine
temazepam	temazepam
tianeptyna	tianeptine sodium
tiaprid	tiapride
tiorydazyna	thioridazine hydrochloride
trazodon	trazodone hydrochloride
trifluoperazyna	trifluoperazine hydrochloride
trójheksyfenidyl	trihexyphenidyl hydrochloride
wenlafaksyna	venlafaxine
zaleplon	zaleplon
ziprazidon	ziprazidone
zopiklon	zopiclone
zolpidem	zolpidem
zuklopentiksol	zuclopenthixol